

Міністерство освіти і науки України
Криворізький державний педагогічний університет
Кафедра теорії і практики початкової освіти

СУЧАСНА ОСВІТА: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових і науково-методичних праць

Випуск 3

Кривий Ріг
2011

Фактор «намагатися досягти високого рівня психологічної культури», забезпечує кожному вчителю засвоєння системи знань в галузі як наукової, так і практичної психології, основних умінь у справі розуміння особливостей психіки своєї і своїх учнів, і використанні цих знань у повсякденному житті, самоосвіті та професійній діяльності. Сучасний вчитель початкових класів обов'язково розбирається в інших людях (учні, колеги, батьки учнів), правильно оцінює їх психологію, адекватно відгукується на їх поведінку і емоційний стан, і, вибирає по відношенню до кожного з них, такий спосіб спілкування, який найкращим чином відповідає віковим та індивідуальним особливостям учнів, не розіходячись з вимогами моралі його (вчителя) професійної діяльності. Надзвичайно важливою передумовою психологічної культури вчителя є його сформованість як особистості, його внутрішня налаштованість на педагогічну діяльність, виховання, навчання іншої особистості з метою її розвитку. Уміння відчувати настрій дитини, її внутрішній світ, висока довіра і справжня любов і повага до учнів, уміння щедро ділитися з дітьми емоційною наснагою, навчатися у них щирості та відвертості. Здатність вчителя розуміти кожного зі своїх учнів, вміння спілкуватися з ними забезпечує високий рівень сформованості його психологічної культури.

Висновки. Особливості виконання професійних ролей вчителем початкових класів залежні від факторів (дій та вчинків), що тісно корелюють з рольовою структурою особистості вчителя початкових класів та його професійною діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устимович Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Немов Р. С. Психологический словарь / Роберт Семенович Немов. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 560 с.
3. Сорокоумова Е. А. Педагогическая психология: [учебн. пособ.] / Елена Александровна Сорокоумова. – СПб.: Питер, 2009. – 176 с.
4. Тлумачний словник сучасної української мови / Укл. Іван Михайлович Забіяка. – К.: Арій, 2007. – 512 с.

Онищенко І. В.

канд. філол. наук, доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти КДПУ

НАУКОВА СТАТТЯ, ЇЇ СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ І НАПИСАННЯ

У статті з'ясовано сутність наукової статті як жанру наукових публікацій, її ознаки функції, види; проаналізовано структуру наукової статті, визначено її компоненти; описано особливості підготовки і написання наукової статті.

Ключові слова: науковий стиль, наукове мовлення, науковий текст, наукове дослідження, наукова стаття, культура наукового писемного мовлення.

Постановка проблеми дослідження. В умовах підготовки спеціалістів педагогічної галузі актуальною стає проблема володіння науковим стилем мовлення і письма, мовними засобами наукового тексту, розвитку чуття наукової мови, мовного смаку. Всі ці якості необхідно виховувати у вищому навчальному закладі через активну участь студентів у виконанні науково-дослідних робіт. Дослідницька та інноваційна робота студентів є найважливішим аспектом формування особистості майбутнього вченого та фахівця високої кваліфікації, слугує потужним засобом селективного відбору кадрів для підготовки молодих учених, збереження і відновлення наукових шкіл.

Наукова робота студентів є однією з найважливіших форм навчального процесу. Наукові лабораторії і гуртки, студентські наукові товариства і конференції, – все це дозволяє студенту почати повноцінну наукову роботу, знайти однодумців по ній, з якими можна порадитися і поділитися результатами своїх досліджень.

Основними видами наукових робіт студентів у процесі навчання у вузі є конспектування лекцій; виписування з довідників, словників термінів і розкриття їхнього значення з указівкою, у якій галузі науки вони використовуються; складання термінологічного словника; аналіз словникових статей; складання узагальнюючих таблиць, схем; творчі роботи (складання анотації до підручника, навчального посібника, складання плану реферату досліджуваної проблеми з дисциплін, що вивчаються і т. д.), написання рефератів, курсових, кваліфікаційних, магістерських робіт, наукових статей, тез та ін.

Однак ґрунтовна наукова робота, займатися якою студента не зобов'язує навчальний план, захоплює лише частину. Студент, який займається науковою роботою, відповідає лише за себе; лише від нього залежить тема дослідження, терміни виконання, а також, що досить важливо, чи буде робота використана взагалі. Витрачаючи свій вільний час, студент розвиває такі важливі для майбутнього дослідника якості, як творче мислення, відповідальність та вміння відстоювати власну точку зору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми мовно-мовленнєвої підготовки спеціалістів у вищій школі, професійного мовлення студентів педагогічних спеціальностей вивчалися багатьма дослідниками, а саме: Л. Барановською, Л. Головатою, Г. Кацавець, Л. Мацько, В. Михайлюк, В. Морозов, О. Лаптева, Г. Онуфрієнко, Л. Паламар, О. Семенов, С. Шевчук та ін.

Проблема формування культури наукового мовлення відображена у працях Н. Ботвиної, В. Деркач, Л. Дротянко, С. Єрмоленко, А. Коваль, Л. Мацько, О. Михайлової, О. Семенов, А. Сидоренко, В. Сухопар та ін. Процес оволодіння культурою наукового писемного мовлення учені пов'язують не тільки з курсами практичної стилістики, але й в аспекті соціально-психологічного й індивідуального формування особистості студента, тобто мовна підготовка розглядається як засіб соціалізації, самовираження й самореалізації.

Аналіз якостей наукового писемного мовлення знаходимо у мовознавчих студіях Є. Баженової, Н. Ботвіної, І. Гальперіна, К. Городенської, Г. Дядіюри, М. Ковальської, Л. Куліш, Т. Ніколаєвої, О. Семенов, Н. Соловійової та ін. Особливості створення наукових текстів різних жанрів розглядалися у працях таких авторів, як І. Гальперін, А. Євгафова, Н. Зелінська, Є. Крпіловська, О. Кочерга, Є. Мейнарович, О. Семенов, Ю. Сурмін ін.

Не зважаючи на достатню кількість праць з даного напрямку дослідження, тема статті є актуальною й потребує детального її вивчення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасного вченого, як і вченого будь-якої іншої епохи, неможливо уявити без створення наукового тексту. Можна мати різні дослідницькі таланти, але якщо немає умінь і навичок написання наукових текстів, то досягнення і самореалізація такого вченого будуть мінімальними. Та й навряд чи взагалі без цього можна стати ученим. Можна навести десятки прикладів з історії науки, коли пріоритети тих або інших відкриттів закріплювалися не за тим ученим, що першим щось відкрив, а за тим, хто, по суті, повторив відкриття, але при цьому зумів донести його через талант написання різноманітних текстів до наукового співтовариства. Особливо це актуально в нашу епоху – епоху інформаційної цивілізації, коли успішна комунікація нерідко буває важливішою від наукового відкриття.

Текст (від лат. *textum* – сплетення, побудова, зв'язок) – це «закінчене мовленнєве утворення, змістова, структурно-граматична єдність, що об'єктивована в усній або писемній формі, характеризується замкнутістю, зв'язністю, різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку і має певну прагматичну настанову» [5, с. 206] «знакомовна реалізація деякої системи інформації» [6, с. 5].

Тексти, з якими доводиться мати справу вченому, умовно можна розділити на дві групи: тексти, що він створює, і тексти, які йому доводиться використовувати у своїй діяльності. Усі ці тексти створюють своєрідний текстовий простір, у якому перебуває вчений. При цьому ефективність науковця вимірюється здатністю створювати власні оригінальні тексти, поширювати їх і опановувати, застосовувати, переробляти й оцінювати інші тексти [6, с. 5].

Дослідники Г. Андреев, С. Смірнов, В. Тихомиров зауважують, що в тому сучасному, новітньому значенні слова, яке ми прагнемо йому додати, текст принципово відрізняється від літературного твору: це не естетичний продукт, а знакова діяльність; це не структура, а структуроутворюючий процес; це не пасивний об'єкт, а робота і гра; це не сукупність замкнутих у собі знаків, а наділений змістом, який можна відновити, простір, де окреслені лінії значеннєвих зрушень [1, с. 40].

Науковий текст – цілісний комунікативний блок, що має чітку, логічну структуру із внутрішньо завершеними частинами (розділами, підрозділами, пунктами, параграфами, абзацами), насиченими відповідною термінологією [5, с. 63].

Науковий текст виступає способом подання наукової інформації, результатом наукового дослідження. Він є тим інтелектуальним продуктом, що доводиться до наукової громадськості. Наукові тексти орієнтовані на читача-професіонала, підготовленого до сприйняття інформації. Змістом такого тексту є наукове знання, якому притаманні онтологічність, методологічність, аксіологічність, комунікативність, отже, науковий текст характеризується тими самими ознаками.

Від якості наукового тексту може залежати доля дослідження, його сприйняття науковим співтовариством, вплив цього дослідження на процес розвитку науки. Звідси випливають дві найважливіші функції наукового тексту: виклад змісту наукового дослідження і його презентація. Якщо перша функція ставить до тексту вимогу точного подання дослідження, усіх його складових – від постановки завдань до результатів їх вирішення, то друга функція передбачає деяку привабливість тексту для людей, що могли б їм зацікавитися.

Одним з основних видів наукової роботи є написання наукової статті. Під статтею розуміють спеціальну публікацію невеликого обсягу, в якій відображуються погляди автора з визначених вузьких питань або результати обмежених досліджень [2, с. 35].

Ю. Сурмін трактує поняття «наукової статті» як є одного із видів публікацій, у якій подані отримані автором наукові результати [сурмін, с. 34].

На думку О. Семенов, наукова стаття – це «вид наукової публікації, у якому описано кінцеві або проміжні результати проведеного дослідження, обґрунтовано способи їх отримання, а також накреслено перспективи наступних напрацювань» [5, с. 100].

Стаття виконує такі функції:

- 1) дослідницька (виступає формою представлення наукових результатів, методології і методів їх одержання);
- 2) презентаційна (є способом презентації пріоритету дослідника і його досліджень у науковому співтоваристві);
- 3) оцінна (дає оцінку станові наукових досліджень в аспекті проблеми статті);
- 4) комунікаційна (являє собою засіб спілкування дослідників даної проблеми).

Ознаками мови наукової статті є логічність, ясність, стислість, точність наукової термінології, вірогідність вихідної інформації, критичність у відборі фактів, доказовість змісту тексту, завершеність (цілісність розкриття одного або кількох питань), логічність і обґрунтованість висновків, наявність міркувань і посилань.

Існують різні підходи до класифікації наукових статей.

Види наукових статей за кількістю авторів:

- 1) одноосібні (один автор);
- 2) колективні (колектив авторів).

Види наукових статей за способом розкриття:

1) оглядові статті (містять характеристику стану і перспектив наукових досліджень у тій чи тій предметній галузі);

2) проблемні статті (містять наявний аналіз проблеми, яка не одержала всебічного осмислення).

3) методологічні статті (подають обґрунтування методології розв'язання проблеми).

Г. Андреев, С. Смірнов, В. Тихомиров визначають такі основні етапи роботи над статтею:

1. Визначення теми, її аналіз, складання плану (тез).

2. Робота на першому варіанті статті на основі плану (тез).

3. Завершення роботи, аналіз тексту, удосконалення його, виправлення.

4. Роздуми, обмірковування, вирішення проблеми.

5. Послідовний виклад думки, доказове розміркування, точний вибір слів і правильна побудова речень.

6. Критична оцінка результатів своєї роботи, пошук слабких місць, помилок та їх виправлення [1, с. 213].

На думку О. Семенова, підготовка наукової статті охоплює такі етапи:

1. Формулювання робочої назви статті (заголовок має бути лаконічним і однозначним, повинен сконцентрувати увагу читача на предметі дослідження).

2. Визначення меж теми та обсягів наукової інформації, представлені в науковій статті.

3. Розроблення орієнтовного плану (змісту) статті: вступу, основної частини, висновків, перспективи дослідження.

4. Окреслення у вступі змісту роботи:

– постановка проблеми, з'ясування її актуальності та науково-практичного значення;

– аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання певної проблеми і на які опирається автор;

– порушення не вирішених раніше питань, яким присвячена стаття;

– формулювання мети і завдань статті.

6. Визначення методів дослідження, джерельної бази, підготовки основних тез – відповідей на завдання.

6. Тлумачення використаних у статті термінів.

7. Обґрунтування в основній частині отриманих результатів. Текст має опиратися на принципи «від відомого до невідомого», «від простого до складного».

8. Перевірка узгодженості між заголовком, метою, завданнями і висновками.

9. Міркування над перспективами наступних розвідок у цьому питанні

10. Проведення самоконтролю виконаної роботи на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях.

11. Оформлення списку використаних джерел за чинними стандартами [1, с. 101].

Наукова стаття має цілком визначену структуру. Вона складається з чотирьох частин: вступу, основної частини, висновків і списку використаної літератури [6, с. 35].

Наукова стаття починається зі вступу, у якому дається постановка проблеми або формулювання завдання, аргументується її актуальність з погляду динамічного розвитку науки і практики, задоволення назрілих потреб людей. При цьому гносеологічна актуальність звичайно зводиться до показу того, що без вирішення сформульованої проблеми наука не може далі розвиватися і розв'язувати цілий ряд інших проблем. Праксеологічна актуальність передбачає осмислення з погляду даної проблеми практики суспільного розвитку, вирішення стратегічних завдань розвитку економіки і соціальної сфери. Принципово важливий розгляд змісту самої проблеми, її гостроти, масштабів.

Для передавання мотивації актуальності теми і важливості дослідження використовують такі мовні кліше: *серед проблем, пов'язаних із...; уважного ставлення дослідників останнім часом вимагає питання...; за-слуговує на особливу увагу...; фрагментарно висвітлювалася в...; не була об'єктом спеціального вивчення....*

У вступній частині наукової статті також дається оцінка тих досліджень і публікацій, що використовує автор, виділяються невирішені питання, що містяться в наукових джерелах, а також ті підходи, на які спирається автор у своєму дослідженні. У цьому розділі статті можливе використання таких мовних формул: автор розглядає, розкриває, висвітлює, порушує, розв'язує проблему, занурюється у проблему, зупиняється на проблемі; вважає, відзначає, що; пише, що; наголошує, що; справедливо вказує на те, що; автор стверджує, аналізує, характеризує, переконливо доводить, порівнює, зіставляє, з'ясовує, посилається на, наголошує на важливості, формулює, виходить з того, що; автор припускає, висловлює припущення, пропонує; автор заперечує, стверджує, ігнорує, дорікає, критикує, не підтверджує висновку словами, спростовує, критично ставиться, ставить завдання, підтверджує висновок фактами, причину вбачає у тому, що.

Основне завдання короткого тематико-змістовного аналізу останніх досліджень і публікацій, у яких почате вирішення даної проблеми і на які спирається автор, полягає в тому, щоб дати характеристику проблемного поля науки і показати місце в ньому дослідження автора статті. З цією метою слід **використовувати такі мовні звороти:** *Прийнято вважати, що...; Загальновідомо, що...; Існуючі підходи щодо цього питання можна класифікувати так...; Цих поглядів дотримується (дотримуються)....*

Мету і завдання статті допомагають сформулювати такі мовні засоби: *окреслимо..., з'ясуємо...; мета статті – дослідити..., простежити..., визначити..., підсумувати..., здійснити опис..., узагальнити..., вивчити...,*

систематизувати..., схарактеризувати..., експериментально перевірити... тощо.

В основній частині статті наводяться результати власного дослідження автора. При цьому особлива увага звертається на сам зміст дослідження, його програму, основні гіпотези й ідеї, дається характеристика фактологічної бази, методів її дослідження, а також отриманих результатів. Особливо акцентується увага на особистому внеску автора.

Виклад суті дослідження у статті містить такі мовні кліше: *Є підстави вважати...; Перевіримо запропоноване припущення...; Матеріали обстеження дають змогу згрупувати (узагальнити, уточнити, конкретизувати)....*

Послідовність у науковому тексті реалізується через спеціальні функціонально-синтаксичні засоби, що вказують на послідовність розвитку думки (*насамперед, потім, тепер*), перехід від однієї думки до іншої (*розглянемо, зупинимось на..., розглянувши..., перейдемо до...*), результат, висновки (*отже, підсумуємо...*).

Лінійне розгортання тексту супроводжують такі слова: *цей, той, такий, це, усе це, тут, зазначений, подібний, аналогічний*, що виражають єдність або близькість суб'єкта дії, об'єкта або місця дії, а також повтори окремих слів чи їх синонімів.

Логічна зв'язність наукового тексту забезпечується мовними одиницями, які виражають причину й наслідок, умову й наслідок (*тому що, зважаючи (з огляду) на це, через те, що; оскільки, завдяки тому, що; внаслідок (в результаті) цього, у зв'язку з цим, згідно з цим, у цьому (такому) разі (випадку), за цих (таких) умов, на цій підставі*).

До лексико-граматичних засобів упевненості належать такі мовні звороти: *безумовно, що...; є очевидним, що...; немає сумнівів щодо (чого?)...; ці факти переконують у (чому?)...; результати дослідження підтверджують справедливість (чого?)....*

Показника вираження часової співвіднесеності і порядку викладу є такі мовні кліше: *по-перше, по-друге, по-третє...; перше, друге, третє...; насамперед, передусім, перш ніж, після того як, у кінці, перед тим як; перш за все, спочатку, тепер, попередньо, раніше, поряд з цим, надалі*.

Не варто зловживати словосполученням у *першу чергу*, натомість послуговуймося синонімами: *насамперед, передусім*.

Найбільш уживані в наукових текстах іменники з абстрактним значенням і віддієслівні іменники (*вивчення, застосування, узагальнення, дослідження*). Однак, надмір таких іменників значно ускладнює текст, тому фахівці радять віддавати перевагу дієсловам: *вивчати, застосовувати, узагальнювати, досліджувати*.

Критичні зауваження у статті допомагають виразити такі мовні кліше: *не можна погодитися; навряд чи можна погодитися; є розбіжності в поглядах на...; автор припускається неточностей....*

Після основної частини наукової статті формулюються основні висновки автора. Звертається увага на те, як ці висновки сприяли розширенню і поглибленню наукового розуміння проблеми.

Пишуть висновки за допомогою таких мовних кліше: узагальнено результати проведеного дослідження...; відзначено, що...; з'ясовано, що...; дослідження показало...; зіставний аналіз... уможлиблює...; отже, можна зробити висновок, що...; узагальнюючи сказане; зважаючи на викладене вище, підсумовуючи, є підстави твердити, що....

Важливо і те, що в завершенні статті мають бути сформульовані практичні рекомендації з використання отриманих ідей у науці і практичному житті в аспекті вирішення сформульованих раніше проблем. **Також доцільно також подавати чітке бачення перспектив наступних досліджень з відповідної проблеми.**

Список використаної літератури повинен бути істотним і достатнім, тобто літературні джерела не повинні мати випадковий характер, у списку повинні бути представлені видання за темою статті, на них обов'язково мають бути посилання усередині статті. Укладають бібліографію відповідно до вимог державного стандарту. Використані джерела розміщують у порядку появи посилань у тексті або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів чи заголовків.

О. Семенов акцентує увагу на самоконтролі **виконаної роботи, який слід проводити на змістовому, логічному, мовностилістичному рівнях. Зокрема, потрібно з'ясувати, чи назва статті відображає основну ідею змісту, чи не є вона громіздкою (понад 10 слів); чи логічно вмотивована структура. Важливо перевірити цитування, посилання, висловлювання, усунути мовні огріхи** [5, с. 105].

У процесі підготовки статті, як зауважує Ю. Сурмін, варто звернути увагу на наступні вимоги:

1. Стаття – це не науковий звіт, її призначення в забезпеченні наукової комунікації, тому автор повинен уникати звітнього стилю.
2. Усі спеціальні терміни мають бути обов'язково розкриті, щоб термінологічна позиція автора була однозначною.
3. Цитати і посилання мають використовуватися вкрай рідко і доречно.
4. Мова статті має бути науковою, а не публіцистичною.
5. Стаття не повинна бути занадто загальною і надмірно детальною [6, с. 36].

Вимоги до наукової статті досить чітко сформульовані в постанові Президії ВАК України від 15 січня 2003 р. № 705/1. Статті повинні мати такі елементи, як:

- постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з найважливішими науковими або практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких почате вирішення даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми;

- формулювання цілей статті (постановка завдань); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;

- висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Ці вимоги ВАК України цілком правомірні, оскільки в них мова йде саме про наукову статтю, що повинна максимально відповідати вимогам науки і являти собою не просто розмову за темою наукового дослідження, а презентацію в наукове співтовариство результатів наукового дослідження. При цьому самі результати не тільки описуються, а й обґрунтовуються, тобто наводяться необхідні докази, методи, прийоми, підходи, методики і т.ін. Завдання автора статті полягає в тому, щоб максимально «ввести» суть своєї статті в інформаційне поле науки.

Лінгвістичний аналіз наукових публікацій студентів педагогічних спеціальностей дозволив виокремити такі типові мовні огріхи:

1) суржик: *не дивлячись на* (правильно – *незважаючи на*), *на кінець* (отже), *опреділити* (визначити), *примінити* (застосувати), *вияснити* (з'ясувати), *до цього є чимало підстав* (для цього є чимало підстав), *по цій темі має декілька статей* (на цю тему має кілька статей) тощо;

2) кальки: *слідуючий* (правильно – наступний), *при розгляді* (розглядаючи), *за обставинами* (зважаючи на обставини), *по виконанні завдання* (виконавши завдання), *включивши в себе* (увібравши в себе), *підводячи підсумки* (підсумовуючи).

3) плеоназм, тавтологія, надлишковість: *вносити внесок, значить, так сказати, це питання досліджувалося в кількох дослідженнях*;

4) уживання слова в невластивому йому значенні: *результати дослідження запроваджені* (правильно – *впроваджені*) *у практику*;

5) не чітке розрізнення паронімів: *зумовлювати* – *обумовлювати* (слово *зумовлювати* означає бути причиною чогось, призводити до чогось, викликати щось; будучи умовою існування, розвитку, формування чогось, визначати його характер, якість, специфіку тощо; слово *обумовлювати* – ставити в залежність від певних умов, обставин; визначати умови, термін чогось); *напряма* – *напрямок* (у переносному значенні, коли йдеться про шлях розвитку, ідейну спрямованість, суспільний, літературний рух, течію, уживають слово *напряма*; стосовно лінії фізичного руху на невеликих відстанях частіше використовують слово *напрямок*); *запитання* – *питання* (*запитання* – це словесне звернення, яке потребує відповіді; слово *питання* здебільшого вживають, коли йдеться про якусь проблему, справу, що потребує розв'язання або вивчення).

6) неправильне утворення ступенів порівняння прикметників і прилівників: *більш зручніший* (правильно – *більш зручний*), *найбільш виразніший* (*найбільш виразний*), *найбільш ефективніше* (*найбільш ефективно*).

Висновки. Таким чином, для майбутнього фахівця, науковця дуже важливим є володіння методологією підготовки наукової публікації. Нау-

кова стаття є одним із видів публікацій, в якій подаються проміжні або кінцеві результати, висвітлюються конкретні окремі питання за темою дослідження, фіксується науковий пріоритет автора. Стаття виконує дослідницьку, презентаційну, оцінну, комунікаційну функції. Основними ознаками мови наукової статті є логічність, стислість, точність наукової термінології, вірогідність вихідної інформації, критичність у відборі фактів, доказовість змісту тексту, завершеність логічність і обґрунтованість висновків. Написання наукової статті повинно відповідати вимогам жанру публікації і, відповідно, сприйматися читачами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев Г. И. Основы научной работы и оформление результатов научной деятельности: [учеб. пособ.] / Г. И. Андреев, С. А. Смирнов, В. А. Тихомиров. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
2. Введение в научное исследование по педагогике: [учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов] / Ю. К. Бабанский, В. И. Журавлев, В. К. Розов и др.; под ред. В. И. Журавлева. – М.: Просвещение, 1988. – 239 с.
3. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: [навч. посіб.] / Г. С. Онуфрієнко. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
4. Основи наукового мовлення: [навч.-метод. посіб.] / Укл. Т. В. Симоненко. – Черкаси: ЧНУ ім. Боглана Хмельницького, 2005. – 80 с.
5. Семенов О. М. Культура наукової української мови: [навч. посіб.] / О. М. Семенов. – К.: Академія, 2010. – 216 с.
6. Сурмін Ю. П. Науковий текст: специфіка, підготовка та презентація: [навч.-метод. посіб.] / Ю. П. Сурмін. – К.: НАДУ, 2008. – 184 с.

Марків В. М.

канд. пед. наук, доцент кафедри
теорії і практики початкової освіти КДПУ

КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розкриваються критерії, рівні та показники соціальної активності молодших школярів, описуються особливості діагностування соціальної активності учнів.

Ключові слова: соціалізація, соціальна активність, соціальне середовище.

Зміст, форми та методи роботи із формування соціальної активності молодших школярів залежать певним чином від критеріїв та рівнів їх оцінювання. Цій проблемі присвячено дослідження В. Сухомлинського, С. Шацького, А. Макаренка, М. Касярум, Н. Голованової та багатьох інших.

У ході свого дослідження ми дійшли висновку, що соціальна активність – це потреба особистості у зміні або підтримці людського життя для світогляду, волі та вільної особистості, для відстоювання своєї поведінки.